

Raakt de recessie het groene onderwijs?

Kennis biedt kansen



Praat niet steeds over crisis, maar liever over kansen. Dat is een tip in tijden van recessie. Want voor het groene onderwijs zijn die kansen er zeker.

De kredietcrisis is voor het groene onderwijs niet direct een aardbeving. Het voelt, zo blijkt uit reacties, hooguit als tegenwind of een donkere wolk. Helicon Opleidingen en Edudelta College bijvoorbeeld hoeven de zaak niet om te gooien; ze kunnen door. “Wij ondervinden niet direct problemen”, reageert Frans Hoeks, voorzitter College van Be-

stuur Helicon Opleidingen. En “er is geen paniek.” Aldus Herman Laros, voorzitter College van Bestuur Edudelta College.

Er wordt wel gekeken naar mogelijke gevolgen. Hoe zit het bijvoorbeeld met stageplekken en bbl-contracten? Wat zijn de perspectieven op een baan en de mogelijkheden om als ondernemer te star-

ten? Zijn er verschillen per sector? Heeft de crisis gevolgen voor uitstroom en straks ook voor instroom?

En de school zelf. Hoe staat het met investeringen? Een nieuw gebouw, personeelskosten of misschien, zoals de MBO Raad begin 2009 aankaartte, de extra kosten van mbo'ers die langer op school blijven en doorstromen naar een hoger

Roc's zien minder toeloop naar bbl en meer problemen met bpv-plaatsen.

In het groene onderwijs blijven stageplekken 'min of meer' beschikbaar

kwificatieniveau? Is er extra belangstelling voor scholing, zoals vaker in tijden van laagconjunctuur? Dan wordt immers de noodzaak van een goede opleiding zwaarder gevoeld en is er, vanwege minder werk, vaak meer tijd voor studie en cursus.

Kortom, wordt de recessie gevoeld en hoe voelt het in het groene onderwijs?

Gevolgen groene sector

Eerst een uitstapje naar de groene sector. Wat zijn daar consequenties en verwachtingen?

Op de omvang van de bedrijvigheid in de landbouw- en voedingssector heeft de kredietcrisis nauwelijks effect. Aldus een analyse van het Landbouw Economisch Instituut (LEI) onder de kop 'Raakt de kredietcrisis de agrosector?'. De vraag naar voeding blijft en supermarkten draaien zonder problemen. Maar het inkomen zal dalen. Bijvoorbeeld in de melkveehouderij, die na twee goede jaren nu dalende prijzen van melk en zuivelproducten ziet. "Voor de agrarische sector is de huidige economische crisis vooral een prijzen crisis", zegt Ruud Huirne, directeur LEI, in de 'Visie op Agrarisch' van ABN Amro. "Voordeelig voor consumenten, maar lastig voor de agrarische ondernemers." Terwijl tot 2008 vanwege de groeiende voedselvraag de sector duidelijk in de lift zat. Huirne verwacht dat de Nederlandse agrariërs dankzij hun innovatieve vermogen en efficiëntie die lijn na de crisis zodra de handel aantrekt weer kunnen oppakken.

De situatie wordt verklaard uit de afhankelijkheid van export; dit maakt de sector gevoelig voor verslechtering van de internationale economische situatie. Voor het eerst sinds de jaren zestig is de waarde van de Nederlandse export van bloemen en planten gedaald. En ook de

vraag naar bloembollen en verschillende zuivelproducten is lager.

Bos en Balkenende benadrukken dat het vertrouwen in de financiële sector moet herstellen. En dat dit in een open en internationale economie zoals de Nederlandse niet gepaard kan gaan met protectionistische maatregelen. Dit geldt in het bijzonder voor de exportafhankelijke agrosector.

In andere groene sectoren werken andere mechanismen. Niet zozeer de export is dan bepalend, maar bijvoorbeeld verwachting en voorzichtigheid van de klant. Hoveniers en groenbedrijven beginnen dit jaar de recessie te voelen, aldus onderzoek van de Vereniging voor Hoveniers en Groenvoerzorgers (VHG). In de conjunctuurcyclus volgt de groensector doorgaans de bouwsector, maar met een jaar vertraging.

Soms speelt kredietverstrekking een rol, bijvoorbeeld in glastuinbouw en intensieve veehouderij. Weliswaar zijn gasprijzen, bouwkosten en voerprijzen flink gedaald, maar voor deze bedrijven wordt het lastiger om bijvoorbeeld investeringen in innovatie, duurzaamheid en dierwelzijn gefinancierd te krijgen. Voorwaarden voor kredietverlening zijn scherper, rentekosten en premies hoger en dekkingen lager. De risico's voor investeerders zijn groter, met als gevolg dat de handel terugloopt.

Daarentegen is er in verschillende groene sectoren veel vraag naar personeel. Met name in de voedingsindustrie en de plantenteelt. Dat lost zich niet zomaar op als elders de werkloosheid stijgt.

Laros constateert dat de zorg over goed opgeleid en voldoende personeel intussen wel gevolgen heeft gehad. "Er is veel veranderd in het contact met de sectoren", zegt hij. "Voorheen had het onderwijs geen prioriteit in het brancheover-



leg van de primaire sectoren, maar nu is dat een serieus overleg geworden. Hoe kunnen wij hen voorzien van goed personeel?"

Gevolgen onderwijs

Voor verschillende sectoren waarvoor in het beroepsonderwijs wordt opgeleid zoals bouw en techniek, zullen afstude-



renden moeilijker een baan vinden. Een verwachting is dat zodra leerlingen inzien dat de kans op werkloosheid groeit en dat dit geen allerbeste optie is als je bepaalde consumptiepatronen wilt handhaven (mobiel, ipod, kleding, uitgaan, hobby's), ze zich wel twee keer bedenken voor ze de school verlaten. Alleen, wanneer bedenken ze dat? Scholen promoten verder leren; op die

Voedselprijzen dalen, voor kredietverstrekking zijn voorwaarden strenger en de handel loopt terug

school zelf of in het vervolgonderwijs. De MBO Raad heeft overheidsmiddelen gevraagd om extra onderwijs en stageplaatsen te bekostigen. Volgens de raad gaat het om een 40.000 mbo'ers. Bovendien is de verwachting is dat de doorstroom van mbo naar hbo verder groeit. Met groei van hoger onderwijs en hogere kwalificaties. De kans is aanwezig dat nu de gewenste kenniseconomie dichterbij komt dankzij de recessie. Maar dat gaat niet vanzelf. Roc's merken volgens Hoeks minder toeloop naar de bbl en meer problemen met bpv-plaatsen. Brabantse roc's (De Leijgraaf en Koning Willem I) hebben daarom een aanvalsplan opgesteld waarbij ook Helicon Opleidingen zich heeft aangesloten. Er zijn acties en producten voorbereid die doorleren stimuleren en jeugdwerkloosheid tegen moeten gaan. Die projecten hebben namen zoals Upgrade Yourself, Topklas ondernemers of Way2Go.

Laros wijst erop dat zodra de economie een dip heeft het inderdaad moeilijker wordt om een arbeidscontract af te sluiten, zowel voor bbl'ers, als voor afgestudeerden. "Het wordt dan nog belangrijker om de opleiding goed af te sluiten en je kwaliteiten te tonen. Maar heb je een goede stage gehad, en ben je positief opgevallen, dan ben je zo aan het werk. Dat blijft wel zo." Juist minder sterke mbo-leerlingen komen met de recessie het eerst in de problemen als er bijvoorbeeld minder leerwerkplaatsen zijn.

Het Kabinet is 25 maart een sociaal akkoord met sociale partners overeengekomen met maatregelen op het gebied van jeugdwerkloosheid en stageplaatsen. In aansluiting daarop heeft Colo (samenwerkingsverband kenniscentra) in samenwerking met OCW een stage- en leerbanenoffensief ingezet. Colo verwacht een tekort van ruim 50.000 leer-

werkplekken; deels voor bbl'ers die moeite gaan ondervinden om hun leerbaan te behouden en deels voor bbl'ers die nog moeten beginnen. Kortom, onderwijs, kenniscentra, overheid en ook UWV werkbedrijf zetten zich in om de gevolgen van de crisis voor mbo'ers te beperken. Hun gezamenlijke doel is preventie van voortijdig schoolverlaten en bestrijding van de jeugdwerkloosheid.

Gevolgen groen onderwijs

Voor de meeste richtingen in het groene onderwijs vallen de problemen waarschijnlijk mee. Stageplekken blijven 'min of meer' beschikbaar, meldt Hoeks. "Een sector waar het moeilijk is, is de dierverzorging (dierenwinkels), maar dat was voor de crisis ook al." "Of de verschillende branches in de groene sector er veel van merken, is ook regioafhankelijk", zegt Laros. "Je kunt niet te snel conclusies trekken. En we moeten het probleem niet groter maken dan het is. De ene sector zal op een ander moment een tik krijgen dan de andere. Maar het is niet te vergelijken met andere recessies. We hebben ook een andere maatschappij. De enige overeenkomst met andere recessies is dat we het woord recessie gebruiken, meer niet." "Mijn verwachting is dat de grote vraag blijft", vervolgt hij. "Want de vergrijzing gaat door." Laros concludeert positief: "Er is volop perspectief voor mensen die hier een opleiding doen en ik heb er alle vertrouwen in dat het goed komt."

Aan de ene kant zijn er de leerlingen en studenten, maar aan de andere kant is er de bedrijfsvoering van de school. Met name de investeringen in nieuwe gebouwen. Helicon Opleidingen heeft met de verhuizing naar Den Bosch bijvoorbeeld moeite om het schoolgebouw in Bostel

De recessie

De kredietcrisis, ingezet in 2007, heeft gevolgen voor de omvang van de economie. Het Centraal Planbureau verwachtte in 2009 aanvankelijk een krimp van het bruto binnenlands product van 3,5 procent en stelde dat al twee keer naar beneden bij. Nu 4,75 procent. In de landbouwsector is de krimp naar verwachting minder. De mondiale crisis heeft ook gevolgen voor wereldhandel (terugval), de werkloosheid (stijgend) en het financieringstekort van de overheid (dat groeit met de dag).

Wat de (dreigende) werkloosheid betreft, zijn er verschillen per regio en per sector. In Oost-Brabant en Noord-Limburg zou de kans om werkloos te worden het grootst zijn. In regio's waar veel mensen bij de overheid, in de zorg of in het onderwijs werken, slaat de crisis minder hard toe.

“Ook tijdens een crisis moeten we ons voorbereiden op de toekomst na de crisis.” Aldus Hans Hoogeveen, directeur-generaal LNV, op 14 april bij het in ontvangst nemen van langetermijnverkenningen van het LEI en de Animal Sciences Group. En minister Verburg heeft aangekondigd dat ze blijft investeren in kennis, innovatie, kennis, technologie. Dat wordt steeds benadrukt; daar

zou de uitweg liggen. En vertrouwen. Of er dan bezuinigingen komen op grote ict-projecten of allerlei projecten die niet direct een economisch resultaat hebben, zoals duurzaamheid en dierenwelzijn, is moeilijk te voorspellen. Maar naast de kredietcrisis is er bijvoorbeeld ook een voedsel-, klimaat-, energie- en watercrisis. Er is onmiskenbaar samenhang. Ontwikkelingshulp zal bijvoorbeeld minder worden vanwege de kredietcrisis en interne investeringen, en gerelateerd daaraan stijgt dan de honger in de wereld.

Het Planbureau voor de Leefomgeving verwacht verder dat het milieu op de korte termijn profiteert van de recessie (minder economische bedrijvigheid en uitstoot), maar dat er minder in duurzame technieken wordt geïnvesteerd en dat het milieu er uiteindelijk slechter van wordt.

te verkopen. En Laros wijst op de lange wachttijd voor kredietverstrekking. “Onze nieuwbouw is een noodzakelijke investering, maar waar voorheen de aanvraag in 14 dagen rond was, duurt het nu bij wijze van spreken negen maanden.”

Tips in recessietijd

Frans Hoeks heeft voor het vakblad groen onderwijs nagedacht over tips in de aanpak van de recessie. Hij is dan niet de enige die aanraadt om niet teveel over ‘de crisis’ te praten, maar vooral over ‘de kansen’. En kennis biedt kansen. Een algemene tip aan scholen, organisa-

ties en bedrijven is om de relaties met bestaande klanten te koesteren en hierin te investeren. Vervang, in het bedrijfsleven, het streven naar winstmaximalisatie voor het garanderen van continuïteit.

De tips van Huirne in ‘Visie op Agrarisch’ hebben betrekking op de agrarische sector. Nederland moet zuinig zijn op die sector. Hij benadrukt het belang van kennis en innovatie. De mondiale betekenis van de Nederlandse agrarische sector zit volgens hem vooral in de manier waarop de sector het klaarspeelt om efficiënt te produceren. “Dat kan alleen omdat kennis en innovatie in Nederland op zo’n hoog niveau liggen.”

Wat die kennis en innovatie betreft kan vanzelfsprekend het onderwijs een rol spelen. De tips van Hoeks betreffen dat onderwijs. Hoe kun je deze taak goed oppakken?

“Bouw evc-trajecten verder uit”, adviseert hij, “en benut een en ander als intake voor maatwerkopleidingen. Benut ook de mogelijkheden van opstrooming van gediplomeerden en communiceer dat tussen de oren van betrokkenen.”

Dat zijn dan niet alleen die afgestudeerden, maar ook bedrijfsleven, brancheorganisaties en leerlingen aan het einde van de opleiding.

Hoeks adviseert scholen wel nog eens goed na te denken over (effecten) van de marketing en wat daarin anders moet of kan. Hoe interesseer je aankomende, zittende en al gediplomeerde leerlingen voor verder leren? En hoe stem je de behoeften en het aanbod op de arbeidsmarkt goed op elkaar af?

Een ander advies betreft de aanpak. “Neem deel aan overleg met roc’s in de eigen regio en met bedrijfsleven en provincie. Benut je netwerken.” En: “maak een koppeling tussen de problematiek van vroegtijdig schoolverlaten en de jeugdzorg. Vraag daar ook regionaal, provinciaal en landelijk aandacht voor.” Zoals gezegd is het allerbelangrijkste volgens Hoeks dat je niet over crisis praat, maar over de mogelijkheden tot verdere persoonlijke ontwikkeling van leerlingen, deelnemers, cursisten en werknemers. “Er is genoeg geld in allerlei (O&O / O&A) fondsen en er is genoeg te doen.” □

Niet winstmaximalisatie, maar continuïteit moet nu leidend principe worden voor bedrijfsleven. Koester de klantrelaties, adviseer crisiskundigen